
RINCIPIILE ȘI MECANISMELE DE MENTINERE A PĂCII ȘI STABILITĂȚII ÎN CADRUL SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE



**Busuncian Tatiana
Dr., conferențiar universitar**

Chișinău, 2024

Conținuturi; Obiective de referință; Termeni-cheie

Conținuturi:

- Principiile securității internaționale;
- Mijloace de asigurare a păcii și securității internaționale;
- Rolul organizațiilor internaționale în menținerea păcii și stabilității globale

Obiective de referință:

- să identifice principiile și mecanismele de menținere a păcii și stabilității în cadrul relațiilor internaționale;
- să evaluează gradul de legitimitate democratică a politicilor de securitate la nivel internațional;
- să analizeze strategiile globale de asigurare a securității internaționale;
- să determine importanța organizațiilor internaționale în cadrul menținerii păcii, edificării păcii și prevenției conflictelor la scara mondială.

Termeni-cheie: mediu de securitate post-război rece, amenințări, vulnerabilități, riscuri de securitate etc.

Principiile și mecanismele de menținere a păcii și stabilității în cadrul relațiilor internaționale

Carta Națiunilor Unite, tratatul internațional fundamental de ordonare a lumii postbelice, a fost proiectată să ofere un set complet de prescripții privind soluționarea diferendelor și utilizarea forței. Pe de o parte, au fost stabilite dispozițiile de soluționare a litigiilor dintre state și prevederile situațiilor când forța ar putea sau nu ar putea fi utilizată. Pe de altă parte, a fost reglementată capacitatea ONU în sine de a asigura securitatea colectivă, dacă este necesar și prin aplicarea forței.

O serie de norme și principii pentru organizarea ordinii internaționale în vederea prezervării păcii și asigurării stabilității au fost consacrate de către statele lumii prin Carta ONU. Respectivele *principii de menținere a păcii și stabilității* sunt în esență identice cu anumite principii fundamentale ale dreptului internațional public.

Principiile de menținere a păcii și stabilității:

Principiul nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forță (principiul neagresiunii). Pentru prima dată acest principiu a fost consacrat în Tratatul de la Paris (Pactul Briand-Kellogg) din 27 august 1928. În art. 1 statele semnatare (Germania, SUA, Belgia, Franța, Marea Britanie, Italia, Japonia, Polonia și Cehoslovacia) au condamnat recurgerea la război pentru soluționarea litigiilor internaționale.

În perioada interbelică, la 10 octombrie 1933, la Rio de Janeiro a fost semnat Tratatul de ne-agresiuni și conciliere, denumit și Pactul Saavedra Lamas (după numele ministrului de externe Argentinian), care de asemenea a conținut prevederi importante ce consacrau nerecurgerea la forță în cadrul relațiilor internaționale.

În perioada postbelică principiul dat a fost stabilit în art. 2 din Carta ONU, și anume: „Toți Membrii Organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale de a recurge la amenințarea cu forță sau la folosirea ei fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite”.

Astfel, statele lumii au fost obligate să se abțină de la folosirea forței, atât directă, cât și indirectă, fiind interzisă orice ocupație milită a teritoriului unui stat, dobândirea unui teritoriu prin folosirea forței sau amenințării cu forța.

Principiul reglementării pe cale pașnică a diferendelor.

- Acest principiu s-a conturat în urma prevederilor înscrise în Pactul Ligii Națiunilor din 1919, în Pactul Briand-Kellogg din 1928, în Actul general asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale semnat la Geneva în 1928, și mai ales în Carta ONU din 1945. Astfel, Carta ONU în art. 2, pct. 3 stipulează: ”Toți membrii organizației vor soluționa diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie”.
- Odată ce principiul soluționării pașnice a diferendelor a fost consacrat pe cale convențională, a fost necesară configurarea procedurilor specifice de drept internațional care îl pun în aplicare.

Procedurile de soluționare pașnică pot fi divizate în trei categorii generice:

1. Măsuri diplomatice – consultările, negocierile, bunele oficii, medierea, concilierea și ancheta internațională.
2. Măsuri jurisdicționale – arbitrajul și apelul la Curtea Internațională de Justiție.
3. Măsurile create în cadrul anumitor organizații internaționale – recurgerea la asistența organizațiilor interguvernamentale regionale și universale.

Important este de menționat faptul că obligația pusă în sarcina statelor lumii conform principiului soluționării pașnice a diferendelor internaționale, respectiv, de a reglementa pe cale pașnică diferendele, prezumă existența unei obligații prealabile de a evita apariția unor diferende internaționale, prin dezvoltarea unor relații de cooperare și bună-vecinătate care și conducă la menținerea păcii și securității internaționale.

Principiul integrității teritoriale.

Acest principiu stabilește obligația statelor de a se abține de la orice acțiune incompatibilă cu scopurile și principiile Cartei ONU împotriva integrității teritoriale, independenței politice sau unității oricărui stat participant și în special de la orice acțiune care constituie o folosire sau o amenințare cu forța, ocupație militară sau oricare altă măsură de folosire directă sau indirectă a forței în contradicție cu dreptul internațional. Principiul prezumă că nici o astfel de ocupație sau dobândire a teritoriului străin nu poate fi recunoscută ca legală.

Principiul integrității teritoriale a statelor este evidențiat în calitate de principiu de drept internațional de sine stătător în Actul final de la Helsinki, care statuează că statele trebuie să se abțină de la orice acțiuni incompatibile cu scopurile și principiile Cartei ONU, împotriva integrității teritoriale, a independenței politice sau unității oricărui stat participant.

Principiul inviolabilității frontierelor

Acest principiu vine să întregască cel al integrității teritoriale. În Declarația privind principiile de drept internațional, conținutul acestui principiu este expus ca parte a principiului nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță: „orice stat are obligația să se abțină de la recurgerea la amenințarea cu forță sau de la utilizarea forței pentru încălcarea frontierelor internaționale existente ale altui stat sau ca mijloc de reglementare a diferendelor internaționale, inclusiv a diferendelor teritoriale și a chestiunilor referitoare la frontierele statelor”.

În Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa din 1975 principiu dat a fost formulat în calitate de principiu separat, care presupune nu doar renunțarea de a recurge la forță sau a amenința cu forță pentru încălcarea frontierelor existente, dar și refuzul de a înainta orice pretenții referitoare la revizuirea frontierelor de stat. Statele învinse nu întotdeauna au recunoscut frontierele stabilite în urma celui de-al Doilea Război Mondial, fapt ce complica relațiile internaționale. Potrivit Actului Final: „fiecare dintre statele participante consideră inviolabile toate frontierele celui alt stat, precum și frontierele tuturor statelor din Europa ... ele se vor abține de la orice atentat împotriva acestor frontiere”.

Principiul neamestecului în afacerile interne ale statelor.

Acesta este unul din principiile clasice ale dreptului internațional, care presupune dreptul statelor de a-și exercita atribuțiile suveranității lor fără nici un amestec din afară, precum și obligația corelativă de a se abține de la orice act de natură să știrbească sau să împiedice suveranitatea altui stat. În fapt, reprezintă o garanție juridică a suveranității statelor și a dreptului popoarelor la autodeterminare.

În 1975 Institutul de Drept Internațional a adoptat o rezoluție care face o serie de precizări în ceea ce privește obligațiile și drepturile terților în legătură cu războiul civil pe teritoriul unui stat străin. Astfel, statele sunt obligate:

- să se abțină de la acordarea de ajutor forțelor aflate într-un război civil, în special trupe care să participe la ostilități;
- să nu tolereze pe teritoriul lor forțe militare regulate sau neregulate care participă la ostilități într-un război civil;
- să nu permită furnizarea de arme sau de alte materiale de război combatanților dintr-un război civil;
- să nu acorde ajutor economic sau financiar combatanților;
- să nu permită uneia din părțile aflate într-un război civil să folosească teritoriul său ca bază militară, de refugiu sau de aprovizionare;
- să nu furnizeze informații militare.

Statele având doar dreptul:

- să acorde părților implicate într-un război civil ajutor umanitar;
- să permită trecerea pe teritoriul său a unui astfel de ajutor umanitar;
- în cazurile autorizate de ONU pot să acorde ajutor tehnic sau economic nemilitar combatanților.

Principiul cooperării internaționale.

- Acest principiu a fost detaliat în Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei ONU, înserate în textul rezoluției Adunării Generale nr. 2625 din 24 octombrie 1970.
- Din obligația tuturor statelor de a coopera decurge și dreptul de a lua parte la cooperarea internațională. Îndatorirea și dreptul respectiv nu au însă un caracter absolut, în sensul de a participa la toate acțiunile și formele de cooperare. Fiecare stat este liber să participe la acele acțiuni și forme de cooperare pe care le consideră adecvate intereselor sale, în funcție de obiectul, scopul lor, condițiile și aspectele complementare, dar și să-și aleagă partenerii de cooperare în unul sau altul din domeniile concrete ale raporturilor internaționale. Principiul cooperării nu admite excluderea unor state de la participarea la cooperarea internațională, ori discriminări pe diferite motive. Totodată, nici un stat nu se poate sustrage de la cooperarea internațională pentru rezolvarea problemelor majore cu care se confruntă omenirea la cea mai largă scară.
- Cooperarea internațională este condiționată de scopurile licite general-umane pe care trebuie să le urmărească activitatea statelor de a coopera unele cu altele și cu organizațiile internaționale, anume menținerea păcii și securității internaționale, favorizarea progresului și stabilității economice, a bunăstării generale a națiunilor, promovarea dezvoltării economice în lumea întreagă.

Principiul respectării cu bună credință a obligațiilor internaționale asumate

Acest principiu reprezintă unul dintre cele mai vechi și esențiale principii de drept internațional, fiind consacrat prin numeroase documente internaționale, printre care:

- Protocolul de la Londra din 17 ianuarie 1871 [10], conform căruia reprezentanții puterilor participante „recunosc că există un principiu esențial al dreptului internațional potrivit căruia nici o putere nu se poate dezlega de angajamentele unui tratat, nici nu-i poate modifica stipulațiile, decât în urma asentimentului părților contractante „printr-o înțelegere amicală”.
- Preambulul Pactului Ligii Națiunilor, unde părțile contractante afirmă că este necesar să fie „respectate riguros prescripțiile dreptului internațional și să fie respectate cu scrupulozitate obligațiile convenționale.
- Carta Națiunilor Unite se referă și ea în Preambulul său la crearea condițiilor necesare pentru „respectarea obligațiilor născute din tratate și alte izvoare ale dreptului internațional” și prevede în art. 2, alin. 2) că „membrii Organizației trebuie să îndeplinească cu bună credință obligațiile pe care le-au asumat în virtutea prezentei Carte”.
- Declarația din 1970 asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state conform Cartei ONU.
- Convenția de la Viena din 1969 cu privire la dreptul tratatelor prevede că orice tratat în vigoare obligă părțile și trebuie să fie îndeplinit de ele cu bună credință” (art. 26).

Principiul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Dispozițiile Cartei ONU alături de alte tratate internaționale formează un cadru juridic general al colaborării inter-naționale, menit să contribuie la promovarea, încurajarea și favorizarea respectării drepturilor omului.

Drepturile fundamentale ale omului au o importanță enormă pentru menținerea păcii și stabilității omenirii, deoarece deseori anume încălcarea acestora devine cauza destabilizării status-quo-ului existent. Protecția internațională a drepturilor omului se înfăptuiește prin organisme internaționale care au atribuții de supraveghere, control sau chiar beneficiază de puteri decizionale în aplicarea unor măsuri de sancționare față de un stat/state care încalcă obligațiile asumate privind asigurarea respectului drepturilor omului.

La momentul actual putem menționa că există un număr impunător de instituții internaționale în a căror activitate intră protecția persoanelor fizice împotriva încălărilor comise de statele ai căror cetățeni sunt, precum și de oricare alte state.

Principiile de menținere a păcii și stabilității

reprezintă niște reguli directorii în conformitate cu care statele lumii urmează să-și ordoneze relațiile, astfel încât dezechilibrul, instabilitatea, haosul și mai ales agresiunea să fie excluse. Spre regret însă, statele nu întotdeauna se lasă ghidate de respectivele reguli directorii, alteleori afacerile lor proclamate drept “interese naționale” vin în contradicție atât cu doctrina pacifistă de organizare a lumii, cât și cu esența însăși a păcii pe glob. Iar evenimentele de la 2010 încoace din Libia, Siria, Egipt și, mai recent, Ucraina, demonstrează faptul că ordonarea relațiilor între statele lumii, inclusiv cele care se declară hegemoni, are loc fără a fi respectate principiile fundamentale de menținere a păcii și stabilității, iar consecințele nerespectării principiilor în cauză, deja sunt și în continuare pot fi dezastruoase.

Mecanisme de menținere a păcii în lume

Problematika mecanismelor de menținere a păcii în lume pot fi împărțite în trei categorii de bază:

- mijloace de consolidare a păcii, care includ dezarmarea, măsuri de consolidare a încrederii, crearea unor zone nucleare libere etc.;
- mijloace de menținere a păcii, precum soluționarea pașnică a diferendelor și operațiunile de menținere a păcii dislocate în teren;
- mijloacele de restabilire a păcii, exemplificate prin acțiunile coercitive ale ONU și forțelor militare ale acesteia.

La rândul său, sistemul de securitate internațională constă dintr-o serie complexă de instrumente care asigură o dezvoltare sigură și stabilă a relațiilor internaționale. Acesta stabilește un șir de acțiuni colective care implică o cooperare internațională extinsă și diplomația preventivă, a căror misiune este de a preveni amenințările emergente la adresa păcii și a soluționa pașnic diferendele internaționale.

Printre aceste mijloace de asigurare a păcii și securității internaționale se nominalizează:

- **Securitatea colectivă, care reprezintă un sistem de acțiuni comune din întreaga lume sau o anumită zonă geografică, întreprinse pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor la adresa păcii, reprimarea actelor de agresiune. Securitate colectivă ca un mecanism instituționalizat pentru menținerea păcii și securității internaționale a redus substanțial tensiunile dintre state în comunitatea internațională.**
- **Există două tipuri de securitate colectivă:**
 - **Securitate colectivă universală**
 - **Securitate colectivă regională**

Dezarmarea

Dezarmarea constituie un set de măsuri îndreptate spre încetarea producerii materialelor de război, limitarea, reducerea și eliminarea. Baza juridică generală privind dezarmarea este prevăzută în Carta ONU:

- Adunarea Generală ONU examinează principiile dezarmării și reglementării armamentului și face recomandări, în acest sens, Consiliului de Securitate al ONU și membrilor organizației (art. 11);
- Consiliul de Securitate al ONU este responsabil pentru formularea planurilor de creare a unui sistem de reglementare a dezarmării (art. 26);
- Comitetul Statului Major oferă consultanță și asistență Consiliului de Securitate ONU cu privire la aspecte legate de reglementarea armamentelor și posibila dezarmare (art. 47).

Principiul dezarmării obligă statele să respecte cu strictețe normele de dezarmare existente, să participe în tratatele și mecanismele de dezarmare, să fie preocupați de crearea unor noi norme în materia dezarmării.

Dezarmarea implică instituția de control internațional, care monitorizează punerea în aplicare a obligațiilor în domeniul dezarmării statelor, analizează datele și le prezintă organismelor internaționale relevante. Aceasta se realizează la nivel național (sateliți, stihii seismice și alte tehnologii) și la nivel internațional (observatori, inspecții etc.)

Limitarea armelor nucleare

- În prezent, o problemă stringentă rămâne a fi limitarea armelor nucleare. Aceasta se referă la armele de distrugere în masă și se află sub o atenție specială a comunității internaționale. Deși nu există o interdicție totală a armelor nucleare, au fost adoptate instrumente juridice internaționale care impun restricții cu privire la problema nucleară:
 - interzicerea testării armelor nucleare în atmosferă, spațiul cosmic și sub apă (tratatul din 1963);
 - interzicerea testării armelor nucleare și dislocarea acestora în Antarctica (1959);
 - în America Latină (1967);
 - în Pacificul de Sud (1985);
 - pe fundul maritim (1971);
 - pe Lună și alte corpuri cerești (1984).

Reglementările existente sunt destinate pentru a preveni răspândirea armelor nucleare și pentru a obstrucționa dobândirea acestora de către oricare dintre state, cu excepția celor care sunt recunoscute oficial ca deținători de arme nucleare.

Combaterea poluării aerului, apei, solului etc.

- De la începutul mileniului III încă problema combaterii poluării resurselor Terrei a luat o amploare nemaîntâlnită, eforturile centrate ale comunității internaționale îndreptându-se spre stoparea nivelurilor actuale de poluare, prezervarea resurselor existente și prevenirea dispariției florei și faunei afectate în special de activitatea umană.
 - În Declarația Mileniului adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 55/2 din 08 septembrie 2000 [18], statele lumii au accentuat obligația ce le revine de a proteja mediul ambiant comun, prin eliberarea umanității de amenințarea de a trăi pe o planetă afectată de activitățile umane periculoase, promovarea unei dezvoltări durabile, adoptarea unei noi etici de conservare și administrare a mediului, în special prin înfăptuirea următoarelor acțiuni: depunerea eforturilor pentru intrarea în vigoare a Protocolului de la Kyoto în materia reducerii și stabilizării emisiilor poluante, intensificarea eforturilor colective în management; conservarea și dezvoltarea durabilă a rezervațiilor silvice; efectuarea de presiuni în vederea implementării Convențiilor asupra diversității biologice și combaterii desertificării în statele lovite de secete și desertificare, în special cele africane; stoparea exploatării iraționale a resurselor acvatice prin dezvoltarea unor strategii de management la nivel regional, național și local; intensificarea cooperării pentru a reduce efectele catastrofelor naturale și antropogene, asigurarea accesului liber la informația asupra secvenței genomului uman.
-

Concluzii și Perspective de Viitor

- Actualmente există un număr impunător de instituții internaționale în a căror activitate intră protecția persoanelor fizice împotriva încălcărilor comise de statele ai căror cetățeni sunt, precum și de oricare alte state.
 - Această evoluție a generat un climat specific în cadrul căruia protecția drepturilor omului a devenit unul dintre cele mai importante subiecte ale discursului politic internațional contemporan, implicând guverne, organizații interguvernamentale și o vastă rețea internațională de organizații neguvernamentale
-

Sarcini de autoevaluare

1

- Principiile securității internaționale;

2

- Mijloace de asigurare a păcii și securității internaționale;

3

- Rolul organizațiilor internaționale în menținerea păcii și stabilității globale.
-